

Het Laathof De Vogelrije.

In de schepenregisters van Vorst komen in de 16e en 17e eeuw herhaaldelijk vermeldingen voor over de Vogelrije. Een laathof met keur en cijnsboek, eigen meier en laten, recht van gichten, goeden en pontpenningen. Op een leengoed dat, na optelling van de, door acht keurmannen, in leen gehouden gronden, 36 bunders zou bedragen hebben. (48 ha) ¹.

De Vogelrije hing af van het Leenhof van Brabant en liet, bij gebrek aan een eigen secretaris en register, de inschrijvingen doen door de secretaris van Vorst. Het is nochtans weinig waarschijnlijk dat er nooit een cijnsboek zou geweest zijn, alleen al om praktische redenen, zodat de kans bestaat dat dit ooit nog eens opduikt.

Zoals het document ², door François Van Gehuchten onlangs gevonden in het Rijksarchief van Brussel, dat een volledig beeld geeft van de omvang en situering van de Vogelrije. Het is ook de aanleiding tot deze bijdrage.

Op 20 april 1754, in Diest, verklaarde en ondertekende **Elisabeth Cornelia Zerezo**, weduwe van **Sebastianus van Spitael**, dat zij in leen hield van de Keizerin als Hertogin van Brabant ...

'eenen heerelijcken keur ende chijnsboeck genoemt de Vogelrije, met meier ende Lathen, recht van gichten goeden ende pontpenningen: eenen, sich extenderende op twee en sestigh boinderen so wijde als Landt, gelegen binnen den dorpe ende heerelijckheijdt van Vorst...'

De totale oppervlakte bedroeg dus 62 bunders (82 ha) weide en land. Volledig in Klein-Vorst gelegen, maar dat wisten we al van Juul Pals, die ook op de hoogte was van de juiste oppervlakte, maar er verder weinig over schreef.

¹Over de vroege geschiedenis van de Vogelrije is meer te lezen in: 'Vorst Groot en Klein' van François Van Gehuchten, pag 81-82; 'Jaarboek V van Laakdal 1989'-Hans Beyens pag 30-34; 'Vorst' Juul Pals pag 11;' HKW1987' François Van Gehuchten pag 134-141.

²Algemeen Rijksarchief Brussel - I 013/02 Leenhof van Brabant nr 6584 van 20 april 1754.

De Vogelrije was samengesteld uit vijf, min of meer grote, stukken land en weide:

1. Drie bunders (4ha) in de '**Vogelrije**'³.
2. Vijftien bunders (20 ha) op '**den Schildt**'.
3. Achttien bunders (24 ha) gelegen op de '**Weijnsheijde**'.
4. Acht bunders (10 ha) op de '**molenheijde**'.
5. Achttien bunders (24 ha) op de '**heijde**'.

Voor de juiste afbakening van de respectieve stukken kan de oudste kadasterkaart van Vorst gebruikt worden. Zij dateert van 1830 en geeft nog de toestand weer uit de 18e eeuw.

Voor het eerste stuk: (zie figuur 1)

drij boinderen weijde gelegen ter plaatse genoemd Vogelrije, regenoten oost Adriaen nuyts en Jan Verlaertackers zuyt Adriaen toelen ende Henri Vranckx kinderen west de Swinnebroecken ende noort de Laecke.

De plaats is gemakkelijk te situeren tegen de Laak in het Noorden en West tegen de Swinnebroeken. Het is de hoek tegen de Laak in het verlengde van de Gijperstraat. Ook de familienamen van de reengenoten zijn nog dezelfde. Het stuk in zijn geheel is groter dan 3 bunders, maar rekening houdend met de gekende keurmannen uit de schepenregisters van Vorst blijkt, na optelling van kadasternummers 859-861-862-866-867-868-869-870-871-875-878, dat we met 417 are dicht in de buurt van 396 are (3 bunder) komen.

Deze drie bunders vormen dus geen aaneengesloten geheel. Ook andere eigenaars hadden hier eigendom in de Vogelrije.

Het tweede stuk:

15 boinderen landts ter plaetse genoemd den Schildt, regenoten oost de boschstraete oft eenen waterloop, zuyt de Langhvoortstraete, west de merckestraete, ende noort de Bodemstraete.

Gesneden koek dit stuk. De straten zijn gekend. De Langvoortstraat heet nu Meerhoutstraat. De verbinding tussen het einde van de Bodemstraat (Boomstraat) en de Langvoortstraat was de Bosstraat. Er liep ook een vliet. Voor het kadaster heet dit stuk 'De drie masten'. Het wordt omsloten door de kadasternummers 1051-1055-1086- en 1102 in de vier hoeken.

³ Een bunder = vier zillen, een zil = 33 are. Een bunder = 4x33 are= 132 are =1 ha 32 are. Of eenvoudiger: Aantal bunders x 4/3 = aantal ha.

De totale oppervlakte bedraagt 22 ha 26 are. Vijftien bunders geven 19,8 ha. De oude maten waren blijkbaar iets onderschat.

Het derde stuk:

18 boinderen landts gelegen op de Weijnsheijde, regenoten oost den Erfdamme oft Peeter Schoonis, Govaert patroons erfgenaemen, Peeter Voortackers ende Barbara toelen, zuyt de nieuwestraete, west de cleynstraete ende noort de voorschreven Langhvoortstraete.

Hier moet men weten dat de Nieuwstraat en Kleinstraat niet altijd zo genoemd werden. De huidige Nieuwstraat was vroeger de verbinding tussen Meerhoutstraat en Kleinstraat (en kerkepad). Omdat zij zo kort was heette zij toen Kleinstraat en de huidige Kleinstraat was toen de Nieuwstraat.

Na de verlenging van de oude Kleinstraat tot aan de Heistraat (en later Dijkstraat) werden de namen stilaan verwisseld.

Dit verklaart de grensnamen van het stuk op de Weynsheide. (West de cleynstraete, zuyt de nieuwestraete). Voor het kadaster heet dit stuk 'Zuid de drie masten' en ligt omsloten tussen de kadasternummers 442 en 491.

De totale oppervlakte bedraagt 23 ha 65 are en komt dicht bij de 23 ha 76 are van de 18 bunders.

Afgaande op namen van de reengenoten en de kadasterkaart was de Erfdamme een scheidingsweg, of dijk, tussen de Weinsheide en de Langvoort.

Het vierde stuk:

8 boinderen landt- gelegen op de molenheijde regenoten oost Christiaen Luijten kinderen, zuyt mertien boven erfgenamen, adriaen Loots, Michiel belckx, Peeter Raeijen kinderen ende Jan bapt Lanen. West de cleijnstraete ende noort de voorschreven nieuwestraete.

Dit stuk ligt voor het kadaster in de 'Oranjegracht'. Tussen nummers 686 en 724 bedraagt de oppervlakte 12 ha 20 are. Iets groter dan de oude maten, 10 ha 56 are voor 8 bunders.

De 'cleynstraete' (Nieuwstraat) loopt hier (in 1754) al tot de Heistraat. Op de Ferrariskaart van 1775 staat dit gedeelte nog getekend als voetweg.

Het vijfde stuk:

18 boinderen Landts daer neffens gelegen op de heijde, regenoten oost Jan boven & adriaen Meeselaers kinderen, zuyt de Dickstraete, west henrick Verlaertackers Peeter Raeijen kinderen ende hendrick Peeters kinderen & noort de heijstraete, henrick thijs kinderen, henrick nuijts kinderen ende Peeter Cuijvers.

Dit stuk , voor het kadaster in 'zuid de Heistraat' en 'Oranjegracht' gelegen, wordt op de westzijde begrensd door de oude kerkepad (de Geelsebaan was er nog niet), noord door de Heistraat, zuid door de Dikstraat en oost door de kadasternummers 730-734 (Oranjegracht).
De totale oppervlakte bedraagt 26 ha 20 are. De oude maat (8 bunder) gaf 23 ha 76 are.

In haar verklaring gaat Elisabeth Cornelia Zerezo verder...

Behelsende den voorschreven keur ende chijsboeck eerst acht keuren op de voorschreven 3 boinderen weijde, 15 boinderen landts op den Schildt ende 18 boindeen landts op de heijde, (samen 36 bunders) met het recht van de beste beeste oft pandt, soo wanneer iemandt vande acht personen daer op staende aflijvigh wordt...

Alles samen bracht haar dat 7 gulden 16 stuivers en 2 oorden op per jaar, verdeeld als:

75¼ grooten Leeukens, 70½ grooten pajjements, 80 11/12 penningen pajjements, 8 2/3 Leeukens engels en 2 grooten jaerlijcksche chijsen uijtgaende op de gehele 62 boinderen.

De Vogelrije werd door Elisabeth Cornelia Zerezo...

ende wylen mynen man voorschreven bij wettigen coop verkregen tegens Elisabeth Versluysen volgens goedenisse gepasseert inden souverainen Leenhove van Brabant den 24 septembris 1727 ende waer op ick als sterfvrouwe ben staende.

Elisabeth Versluysen (°1666 17 juli Vorst) dochter van secretaris Jan Versluysen en Anna Van Roy (dochter van secretaris Arnold Van Roy), was toen weduwe van Jan Van Nijlen, die het leengoed overgenomen had van

Carolus Cantillon.⁴ Tussen 1754 en de Franse tijd lag nog een periode van 40 jaar. Waarschijnlijk waren er nog andere eigenaars na Elisabeth Zerezo.

Op de kaart van figuur 2 zien we hoe 'Den Schildt' en de 'Weijnsheide' middendoor gesneden worden door de Boudewijnsnelweg.

Met de 'Biezenhoed' als straatnaam werd een goede keuze gemaakt, maar voor de andere grotere industrieweg door de Vogelrijke werd minder creativiteit aan de dag gelegd.

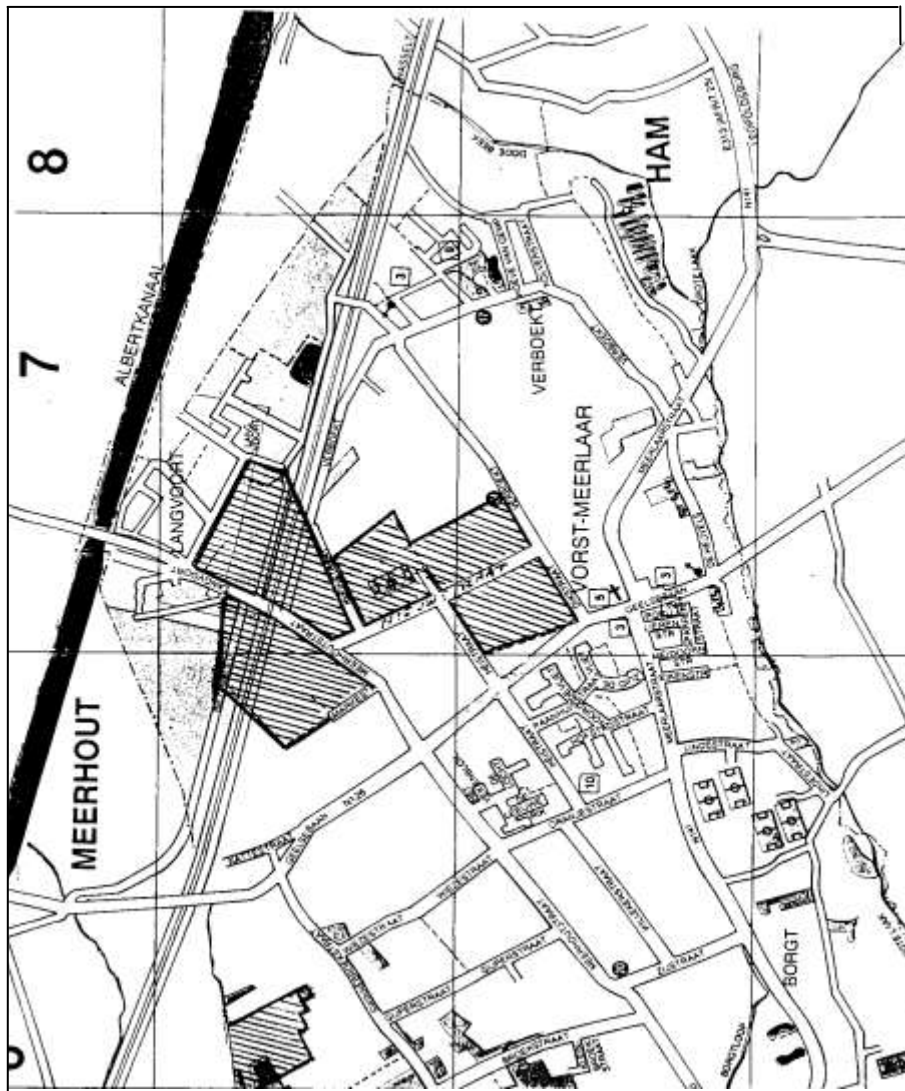
Wie de naamgeving van de 'Nikelaan' op zijn geweten heeft maakte een slechte keuze. Dieper kan men niet kruipen.

Terwijl prachtige namen als 'Weynsheide' of 'Vogelrijke' voor de hand liggen.

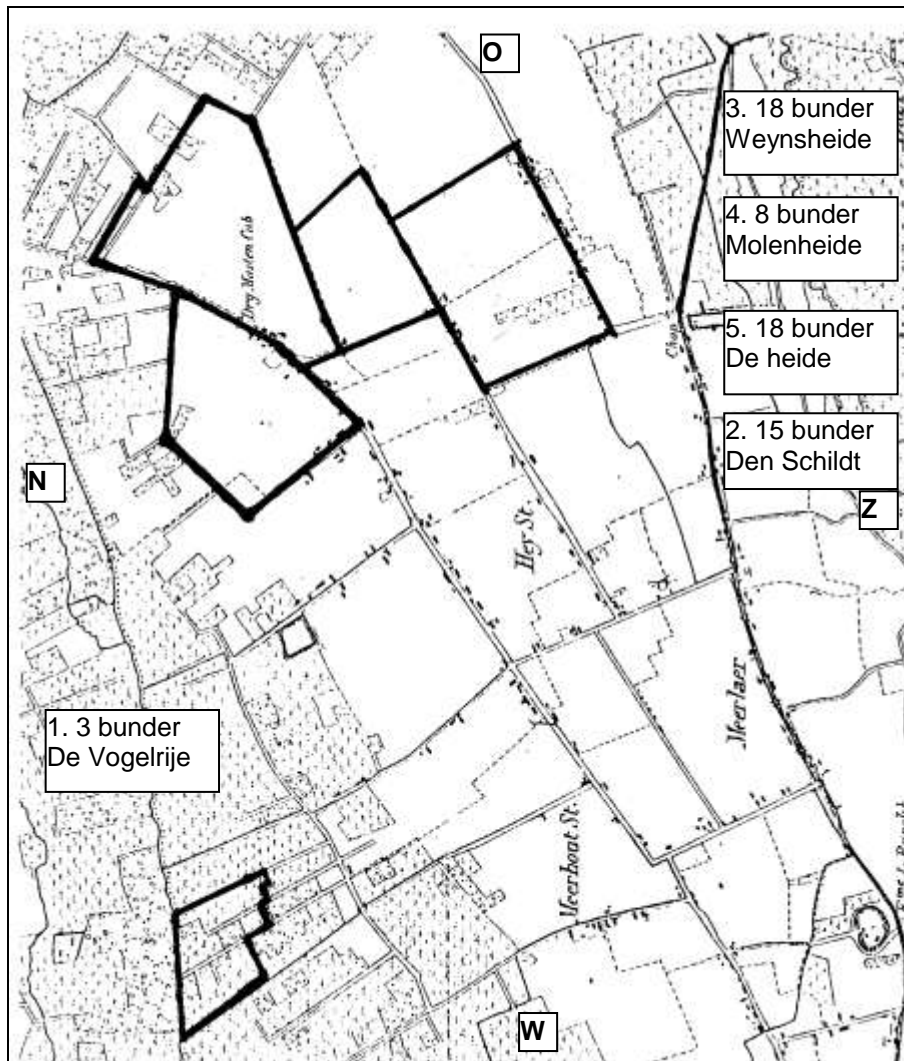
Het is nog niet te laat om er iets aan te doen.

Julien Hermans 97

⁴François Van Gehuchten- 'Vorst Groot en Klein' pag 82.

Figuur 2- LAATHOF DE VOGELRIJE-VORST op kaart Laakdal De Rouck.

Figuur 1-LAATHOF DE VOGELRIJE -VORST- 62 bunder-Kaart
Vandermaelen 1826